

DEN HORTIKULTURELLE SIDE eller GARTNEREN SVEN-INGVAR ANDERSSON

Ib Asger Olsen

Fra den dybe del af haven med den stiliserede "høsegård", hvor 2-3 meter høje høns, forklædt som klippede tjørn, kommer adstadigt vandrende gennem haven, bevæger stråhatten sig hurtigt og adræt op mod huset. Under hatten befinder sig gartneren på Marnas, alias Sven-Ingvar Andersson, med jord under neglene og blodige rifter på hænder og arme fra klipningen af havens mange tjørnehække.

Denne fysiske kontakt med naturens elementer er en meget karakteristisk side af Sven-Ingvars alsidige virke, og samtidig en forklaring på, hvorfor han lykkes med så mange anlæg og fine detaljer. Han kender materialet på kroppen, kender sammenhængen mellem jordens beskaffenhed – dens struktur og tekstur – og planternes vækst.

Fra Sven-Ingvars arbejder kan man udlede en række vigtige hortikulturelle faktorer, der er afgørende for god planlægning og udformning af de fysiske omgivelser.

Det biologiske som inspiration

Denne viden om materialets muligheder og begrænsninger indgår altid som en væsentlig faktor i syntesen. Den er inspirerende for syntesen, f.eks. i Ådalsparken i Kokkedal. Her er træerne på parkeringspladsen placeret i grupper i plantebede, der giver plads til en bedre rodvækst end der gives de spredte enkelttræer i de små plantebede, man normalt ser på parkeringspladser. Han ved at beplantningselementer i modsætning til bygninger er dynamiske med en opvækstperiode og en henfaldsperiode af forskellig længde, hvorfor også tidsfaktoren må integreres i syntesen. Ved et nyt boligbyggeri kan man ikke vente en generation på planternes udvikling, men arbejde med en udformning, der tilgodeser såvel brugsværdi som skønhed.

På Karlsplatz i Wien indgår f.eks. de gamle træer som dele af nye lunde på den befæstede centrale plads i byen.

De store plantefelter på pladsen sikrer en optimal levetid for de gamle træer og giver gode opvækstmuligheder for de nye, der skal afløse de gamle.

Han ved, at konkurrencen mellem planter, som alt i naturen, er hård og beskytter derfor nyplantningen mod konkurrerende, ikke ønskede planter – det såkaldte ukrudt – ved en regulær dyrkning som i en køkkenhave. Han er kort sagt en rigtig gartner.

Han ved også, at hvis man griber forstyrrende ind i en biotop, og biotopen skal bevares, må man kompensere for indgrebet. Dette var f.eks. tilfældet ved planlægningen af olieraffinaderiet ved Brofjorden nord for Göteborg.

Her blev anlægget placeret på det høje faste klippeterræn, hvorved den frodige vandafhængige dalvegetation blev unddraget det nedsivende regnvand. For at undgå en ødelæggende forandring af denne vegetation foreslog han i en tilpasningsperiode et vandingsanlæg til erstatning af den naturlige regn. Dette kunne synes uøkologisk, men var en

2. 1. Høsegården på Marnas.
2. Ådalsparkens parkeringsplads.
3. Marnas' hækrum med horisonten i det fjerne.

nødvendig konsekvens af beslutningen at placere et raffineri på et urimeligt sted i et følsomt naturområde, kun lokaliseret der pga. kravet om stor vanddybde ind under kysten og styrbarhed af de store supertankere.

Men han er mere end gartner. Han vil noget bestemt med dyrkningen. Målet er at bearbejde og arrangere naturen til et bestemt udtryk, at bruge gartnerisk viden kreativt.

Gartnerisk viden som inspiration

Marnas, hans sommersted i Skåne, er et godt eksempel på denne bearbejdning af naturelementer til et oplevelsesrigt sted.

Nord for den gamle landarbejderbolig har han skabt en hækhavn af tjørn, der både er gartnerisk snusfornuftig og rumligt/æstetisk meget indholdsrig.

Det gartneriske viser sig bl.a. ved en respekt for det tunge fysiske arbejde ved havens pasning, hvilket altid af humanistiske grunde burde indgå i syntesen. Mod vest åbner hækrummene sig mod marken for at give plads for køkkenhaven, bålpladsen og udsigten til den nedgående sol. Køkkenhaven kan derved behandles med maskiner fra marken, og køkkenurterne få fuld lys, som de behøver for at udvikle sig.

Det praktiske viser sig også i fastlæggelse af klippegange langs hækkene, der derved let kan klippes og samtidig give lys til hækken i dens fulde højde. Hækken som beplantningselement er respekteret. Det lærerige ved projektet er imidlertid, at denne praktiske gartnerviden indgår som faktorer i den æstetiske udformning, i arkitekturen. Dette burde være indlysende for al landskabsarkitektur, men er det ikke altid.

Hækhavens åbenhed mod vest indgår nu som en idé – et formkoncept, idet planen er formet, så hækrummene også åbner sig mod syd, mod huset. Derved får man fra huset indkig i skyggefulde løvgange og solbeskinnede haverum som i en japansk tempelhavn.

I udformningen er der i øvrigt også gjort brug af "lånt landskab" som i renæssancehaven og den japanske have. Hækkens overside er klippet præcist vandrette i ca. 1 meters højde på det højeste sted i hækhaven, hvorfra man over hækkene kan se det fjerntliggende åslandskab mange kilometer borte.

Bevæger man sig ned i haven ad det let skrånende terræn, vokser hækkene pga. den vandrette overkant til ca. 4 meters højde med de fine forskellige rumoplevelser, som dette giver. Træarten tjørn er valgt som hækplante, fordi den bl.a. skal kunne være stærk nok til at klare den store højde. En buskart som liguster kan ikke klare en sådan højde. Tjørnen har også den fordel, at haven kan blive til et smukt tjørnekrat, om man slipper kulturtrykket, eller man kan spille på kontrasten mellem natur og kultur ved at slippe

1. Principskitse for Gullestrup-bebyggelsen, 1965. Bakkeøen er opdelt i kvarterer af skovbælter og tæt bebygget mod hedesletten. Bebyggelsen tynder ud mod bakkeøens ryg, der er friholdt som grønning.
2. Et egeskovbalte i Gullestrup efter 25 år.
3. Drivhuset i Krogstenshave Plejehjem.

1.

2.

enkelte tjørneplanter løs til fri vækst med blomstring og frugtsætning, hvilket i øvrigt også er gjort.

En interessant praktisk detalje er en rationel redegørelse for hækkenes klipning, idet den vandrette højde er markeret med nedgravede pæle i hækken, hvorpå den præcise højde er vist med et mærke. Med en udspændt snor kan højden fastholdes fra år til år, og beskeden kan let gives til hjælpere.

Sådanne praktiske detaljer er ofte afgørende for at få netop den pleje, som projektet forudsætter. Man kan godt beskrive en hæk højde i et plejeprogram, men man ved også hvor svært det er at få det præcist omsat til praksis.

Haven på Marnas kan defineres, som Sven-Ingvar selv udtrykker det, ud fra tre faktorer: den er billig i anlæg og drift, den er så enkel, at den kan forandres hen ad vejen, og den indeholder drømmen. Disse faktorer kan genfindes i næsten alle Sven-Ingvars anlæg, og minder interessant nok om G.N. Brandts teser for den kommende have fra 1929.

Denne prisbillighed, enkelhed og poesi er f.eks. grundlæggende for en vinterhave, anlagt i forbindelse med beskyttede boliger ved plejehjemmet Krogstenshave i Hvidovre.

Her har arkitekterne Ib og Jørgen Rasmussen opført et almindeligt gartnerdrivhus mellem to længebygninger, hvor Sven-Ingvar Andersson har etableret en indendørs have direkte på den sjællandske muld med brug af subtropiske planter. Haven er ikke opvarmet, men den forlænger sommeren i begge ender og giver drømmen om Paradiset.

Lokaliteten som inspiration

Brugen af planter er central og fascinerende i landskabsarkitektens arbejde, hvilket også markeres i Sven-Ingvars arbejder. Det er ikke naturen som eksistens, der fascinerer ham, derimod den skabte natur i erkendelsen af, at vi befinder os i et kulturlandskab, såvel i byen som i det åbne land.

I Sven-Ingvars mange projekter spiller stedet en afgørende rolle. Lokaliteten er hans inspirationskilde om noget, ikke tilfældige formidéer. Denne holdning kræver en stor viden

3.

om planters vækstkrav og planteudtryk, som til gengæld kan give et maksimum af udtryk og oplevelser.

Planter og plantemiljøer bruges normalt til opbygning og understregning af en arkitektonisk helhed i samspil med bygninger og bebyggelsesplaner.

Det er f.eks. tilfældet med bebyggelsen Gullestrup ved Herning, vundet i en konkurrence i 1965 sammen med byplanlæggeren Peter Bredsdorf og vejplanlæggeren Anders Nyvig. Her har lokaliteten, det barske vestjyske landskab, inspireret til en struktur af skovbælter, der både giver læ for vestenvinden og deler bebyggelsen op i overskuelige enheder. Som hovedtræart i skovbæltet er valgt almindelig eg, som er stedets potentielle træart, og som underskov hassel, tjørn og røn m.m.

En gartnerisk etablering i form af tætplantning, brug af ammetræer og renholdelse de første år har optimeret væksten, så skovbælterne nu 25 år efter plantningen ud over den bystrukturerende funktion, også kan fungere som en robust, rekreativ skov som planlagt.

En del af de mange forslag, der har lokaliteten som inspiration, er aldrig blevet realiseret, enten fordi de har været

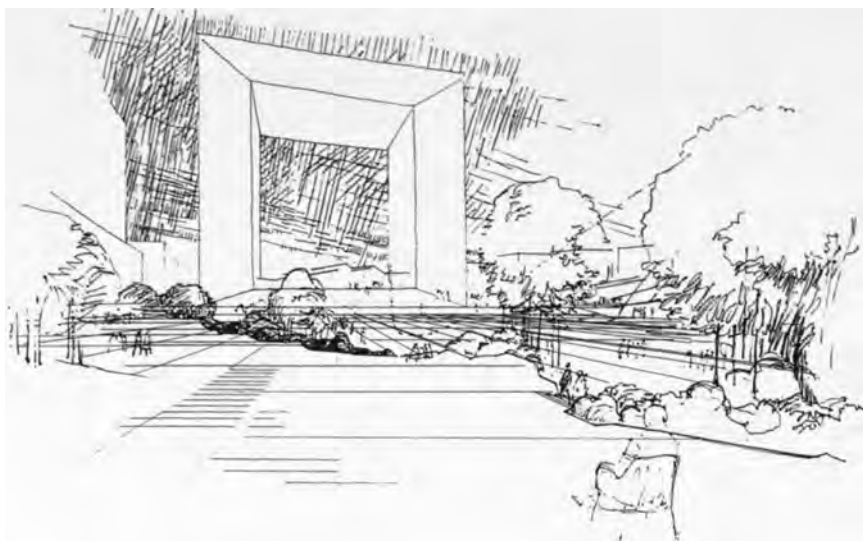
1. Vandhaven i Ronneby med den fritlagte bjergbæk.
2. Bjergmassivets kontrast – de åbne, præcist afgrænsede flader.

1.

2.

1. Skitseforslag til Tête
Défense, forslag D, 1985.
2. Platanerne i gården,
Peder Skrams Gade 2.

kommentarer til et problem eller har været konkurrenceforslag. Et særligt interessant forslag er et alternativ til den meget omdiskuterede Amalieve i København. Den har i dag et usikkert udtryk, både hvad angår formgivning og planteanvendelsen, f.eks. den store plantevariation ud mod havnen uden afgrænsning eller skalaformidlende træer.

Sven-Ingvars forslag er en enkel pilelund på en havneplads med mange brugsmuligheder. Havnens store skala er ved hjælp af pilelunden formidlet til byens rum. Det ville have været en både billig, funktionel og poetisk løsning.

Kulturen kontra naturen

Som det antydes med de fritvoksende tjørn på Marnas er det et gennemgående tema i Sven-Ingvars produktion at spille på kontrasten mellem den skabte natur og den selvudviklede natur, eller mellem kulturen og naturen.

Parken ved Ronneby kuranstalt er et meget fint udtryk for disse bestræbelser. Midt på den arkaiske eng langs Ronnebyå er der ud for den gamle kuranstalt anlagt en rosenhave af gamle roser. Den ligger med sine præcise dyrkningsbede uden afgrænsning mod den grønne eng som et overraskende smykke. Et vådbundsområde i kanten af engen er på en strækning bearbejdet til et klart vandspejl med præcise søkanter og kulturplantninger i kontrast til det utæmmede vådbundslandskab.

På en spadseretur i den tilgrænsende naturskov, møder man først en duftende have i en skovlysning med masser af forædlede blomsterplanter og slyngplanter, og længere fremme i skoven i en fugtig slugt en japansk have med hævede træbroer over en revet grusbund.

Et ikke gennemført forslag ved Tête Défense i Paris arbejdede også med en optimal kontrast mellem natur og kultur. På forpladsen op til den nye triumfbue var projektet en revne i pladsen, hvorfra en vild pionervegetation skulle bryde frem i kontrast til den glatte, stærkt bearbejdede torveflade. Her er det også stedet med sit stærkt urbane

præg, der inspirerer til løsningen, til den særprægede brug af plantematerialet.

Den byøkologiske ideologi

Med den biologiske og gartneriske respekt for naturens processer, har det ikke været nærliggende for Sven-Ingvar at tilslutte sig den byøkologiske grønne bølge, der præger nutiden. Først og fremmest fordi det er samspillet mellem kultur og natur der er interessant og stimulerende, ikke naturen som eksistens alene. Begrebet naturpræget anlæg og naturpræget bevoksning som skabte anlæg finder han heller ikke interessant, så hellere det selvudviklede naturlandskab, i størst mulig kontrast til det skabte landskab.

Denne rationelle holdning til natur og landskab findes også i hans brug og behandling af planter. Forsigtige spørgsmål som hvor tæt man kan plante træer eller hvordan træer skal beskæres, er også uinteressante. Oplevelsen af stedet og situationen bestemmer formen, udtrykket og dermed planvalget. Planter er i kultursammenhæng til for menneskers skyld.

Hvis træet som individ f.eks. ikke tilfredsstiller stedets behov, må man tilpasse det stedet, måske deformere det.

I arkitektenskolens gård i Peder Skrams Gade i København er der således plantet to plataner tæt ved siden af hinanden for at få stor frodighed ind i gården. Disse træer ville uden beskæring i den smalle gård vokse til træer med meget højt-siddende kroner uden undergrene, der skygges bort af toppen. Ved at reducere toppen og udtynde kronen har han kunnet beholde de underste grene frodigt grønne i menneskets nærhed, og bladene trækker lyset ned i den mørke gård. Platanerne har ikke den for plataner naturlige form, de tjener et andet formål.

Sven-Ingvars holdning til beskæring af træer er i øvrigt meget rationel. Hvis man én gang har stynet eller kappet et træ, må man fortsætte behandlingen. Der kan ikke komme et naturligt voksende træ ud af et engang beskåret træ.

2.

FESTSKRIFT TILGNET
SVEN-INGVAR ANDERSSON
SEPTEMBER 1994

ARKITEKTENS FORLAG

© Arkitektens Forlag 1994
Redaktion og tilrettelæggelse:
Steen Høyer, Annemarie Lund og Susanne Møldrup
Reproarbejde: Bogtrykkeriet, Skive
Tryk: Bogtrykkeriet, Skive

Bogen er udgivet med støtte fra
Margot og Thorvald Dreyers Fond,
Danmarks Nationalbanks Jubilæumsfond af 1968
Havekultur fonden

ISBN 87-7407-141-6